HALVET KAVRAMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

İhsan SOYSALDI *

Özet

Tasavvufun insanı terbiye etmede kendine has metotları vardır. Bunlardan birisi de halvettir. Halvet, nefsi arzuları, istekleri azaltıp kişinin kendisini Allah'a ibadete vererek yalnız kalmasını sağlar. Halvette diğer bir boyutta gizlilik, sadeliktir. Gizliliğin ilk basamağı ise, yeraltında kırk günün sade bir şekilde tamamlanmasıdır. Bundan dolayı da bu isimle adlandırılmıştır. Ruhi üstat (mürşid) başlangıcında gizli olarak, erkek ya da kadına bir odaya tek başına çekilmesini ister. Başarılı olması için dua eder ve daha sonra oradan ayrılır. Mürşid ayrılır kişi sade ve yalnızlık içinde tam bir tek başına hâlini alır. Oda içerinde az yer ve az içer, inziva hali Allah'ın yakınlık kapısını açmasına bağlıdır. Vücudun azaltmaya ve disipline edilmeye ihtiyacı vardır. Dünyevî istek ve arzuları unutma ve tüm anında Allah'a ibadete, tefekküre, namaza ve yalvarmaya tam olarak bağlanmalıdır.
Anahtar Kelimeler: Terbiye, metot, nefs, arzu.

Abstract
An Account of the Concept of Khalwa

Mystisizm has its own methods to educate people. One of these is loneliness. Loneliness decreases sensual desire and wishes and it helps oneself to the God by praying. Seclusion is one dimension of privacy; austerity is another. The first step in privacy is completed in forty days and therefore is called undergoing a forty-day period of austerity. When the spiritual master takes the initiate into privacy, he takes him or her to his retiring room, where he prays for the initiate's success, and then leaves. The initiate lives an austere life in that room utterly alone. He or she eats and drinks little in that room of seclusion, which is regarded as a door opening on nearness to God. Bodily needs decrease and are disciplined, carnal desires are forgotten, and all time is dedicated to worshipping God, meditation, reflection, prayer, and supplication.
Key words: Educate, method, sensual, desire.

Giriş

İnsanı manevî olarak eğitme, ona güzel ahlak değerlerini kazandırma gayesi en ulvî gayelerden olduğu muhakkaktır. Tasavvuf böyle örnek bir ideal içerisinde olan özel insanların mesleği olarak kendini ortaya koymaktadır. Gaye hep örnek insana ulaşma, o yolda gidebilme insanların kendisinden edep ve güzel ahlak örnekleri gördüğü kâmil insanı elde edebilme isteği övgüye değer bir iştir.

Dünya hayatı zorluklar ve meşakkatlerle dolu olması yanında ahirete hazırlanma isteği mü'minin kendisini buna müsait duruma gelmesini gerekli kılmaktadır. Yani değişik şekillerde maddî ve manevî alıştırmalarla hem

ruhen hem de bedenen güçlü olmak önemli bir husustur.

Mutasavvıflar insanları manevî bir terbiye içerisine almayı istemiş ve bunun için de değişik yol ve metotlar kullanmışlardır. Bunlar her insanın kendi karakter yapısına uygun olarak şekillenmiştir. İnsan eğitimi en zor konulardan biridir. Bu konuda birçok başarılı örnekler olan tasavvuf tarihi bunu son derece doğru metotlarla uygulayan sûfîlerle doludur.

İnsanların kendilerinden emin olmalarını isteyen sûfîler başkaları kendilerinden zarar görmesin diyerek halvete girmeyi istemişlerdir. Yani fertlerin eğitiminde, terbiye edilmesindeki en önemli amaçlardan biri de toplumun huzuru ve mutluluğudur.

Her bilim dalında olduğu gibi tasavvufun da kendine has kavramları mevcuttur. Dinin metafizik yönünü kendine konu edinen bir bilim dalının kullandığı terimler de ona göre farklı olacaktır. Halvette salikin yaşadığı özel bir durumu ifade eden bir manaya sahiptir.

Belli bir süre insanlardan uzak kalarak sûfînin kendini yenilemek istemesi, nefsi arzu ve isteklerine dur diyebilmesi önemli bir terbiye şeklidir. Bir manada bu şekilde ölüme de bir hazırlık yapma kendini arındırma ve kontrol etme de söz konusudur.

Halvet, kelime anlamı olarak bir kimse ile yalnız kalmak, ıssız yerde yalnız kalmak gibi manalara gelir.[1] Tasavvufî manada ise, bir kenara çekilip, kimseye karışmadan zikir ve vird ile meşgul olmaktır.[2] Kaşânî, halveti kimsenin göremeyeceği yerde, gönlün Allah ile konuşması, O'na yalvarması, şeklinde tanımlar. Yani bu işin özü Allah'la beraber olmak ve yalnız olmak topluluklardan ve kalabalıklardan uzak kalmaktır.[3]

Halvet, kişinin yalnız kalarak halktan uzaklaşıp Rab ile başbaşa kalma ve kendini manevî yükselişe hazırlama olayıdır. Çeşitli riyâzatlarla açlık, susuzluk, zikir, fikir, tedebbür ve tefekkür gibi faaliyetler sonucu kulu Al-

---

* Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı.

1 Asım Efendi, *Kâmus Tercümesi*, (matbaa-i Osmâniyye), İstanbul 1305, c. III, s. 805; Ragıb el-İsfehânî, *El-Müfredât,* Kahire 1906, hns mad., s. 132; İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab,* Beyrut 1956, c. XIV, ss. 397-403.

2 Cürcânî, *Târifât,* (Matbaa-i Amire) İstanbul 1275, s. 41; Montet, E., "Religious Orders (Muslim)", *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Newyork 1951, c. IX-X, s. 725; Jong, F. De., "Khalwatiyye", el-Leidenm 1978, s. 991; Süleyman Uludağ, "Halvetiyye", *DİA,* İstanbul1996, c.XV, ss. 393-395.

3 Kâşânî, *Istılâhâtu's-sûfiyye,* Kahire 1992, s. 180; Tehânevî, *Keşşaf,* Kahire 1970, c.I s. 585, Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* İstanbul 1991, s. 206; halvete Muhyiddin Arabî de şu anlamı vermektedir: "Hiçbir insan veya meleğin olmadığı yerde, ruhun gizlice Allah ile konuşmasıdır." Muhyiddin İbn Arabî, *Mu'cemu Istılâhâti's-Sufiyye,* tahk.: Bessam Abdülvehhab el-Cabî, Lübnan 1990, s.69.

lah'la yakınlaşmaya hazırlayan bir ön hazırlık konumundadır.

Halvetin ortaya çıkışında bazı Kur'ân ayetleri ve hadislerin motive edici olduğunu görüyoruz. Sûfîler bu konuda Kur'ân-ı Kerim'deki bazı ayetleri kullanmışlardır. Meselâ:

> "Musâ ile otuz gece (bana ibadet etmesi için) sözleştik ve buna on gece daha kattık. Böylece Rabb'inin tayin ettiği vakit, kırk geceye tamamlandı. Mûsâ, kardeşi Hârûn'a dedi: "Kavminin içinde benim yerime geç, ıslâh et, bozguncuların yoluna uyma.' Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabb'i ona konuşunca: 'Rabbim bana (kendini) göster, sana bakayım! Dedi. Rabb'i buyurdu ki: 'Sen beni göremezsin, fakat dağa bak, eğer o yerinde dururs a, sen de beni göreceksin!' Rabb'i dağa görününce onu darmadağan etti. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca: 'Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim!' dedi."[4]

Bu ayet hakkında müfessirlerin izahları şöyledir: Elmalılı Hamdi Yazır erbaîn kelimesini Bakara Sûresi'nde geçen şekliyle izah eder: Hz. Musâ (s), Allah düşmanlarını yok ederse, Yahudilere bir kitap getireceğini vaat eder. Neticede Firavun helak olunca, Hz. Musâ (s) Allah'tan kitabı ister, Allah Teâlâ da ona otuz gün oruç tutmasını emreder. O sırada zilkâdedir ve zilhicce ile beraber Hz. Musâ (s.) tam kırk gün oruç tutar. Elmalılı'ya göre bu ifadelerden, Allah dostu olanların aydınlık tecellilere ermesi için, gece gibi karanlık çileler ve acılar çekmesi gerekir. İlâhî tenezzüller gece olur ve ızdıraplı ve acılı geceleri bütün başarılı sabahlar takip eder. Bu çileli geceden sonra, Hz. Musâ (s), Allah Teâlâ ile konuşmaya nail olmuş ve şu tecelliye ulaşmıştır:

Allah meleklerle olan konuşması gibi, Hz. Musa'ya da vasıtasız ama perde arkasından onunla konuştu. Hz. Musa (s) Allah'ın kelâmını her yönden işitiyordu. Bu da gösteriyor ki, Allah'ın kelâmını işitmek yaratılmışların kelâmını işitmek gibi değildir. Allah'ın sözünü işittiğinde Hz. Musa (s)'da Allah'ı görme isteği uyandı. Böylece o, kendisine görünmesi için Rabbi'ne yalvardı. Rabbi kat'iyyen "Beni göremeyeceksin" dedi. Lakin dağa bak, Eğer yerinde durursa sen de beni göreceksin." Bunun üzerine Rabbi, tecelli edince (bu izafî bir tecellidir.) Zatındaki mutlak kudret ve azametiyle olmaksızın dağ parçalandı dümdüz oldu. Hz. Musa (s), bu manzara karşısında dayanamayarak bayıldı. Allah'ı görmeye sadece o değil, bu dünyada hiç kimse dayanacak şekilde yaratılmamıştı.[5] "Beni göremezsin" ifadesinin hikmeti bu idi. Yoksa Allah'ın tecellisinden kaçınmak ya da lütufta cimrilik söz konusu değildi. Benzer ifadeler, Muhammed Ali es-Sabûnî'nin tefsirinde de mevcut-

4 A'râf, 7/142-143.

5 Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, Şûrâ Yay., İstanbul 1993, c. 4, ss. 45-47.

tur.[6]

Çağdaş bilim adamları, tehannüsün kelime kökeni ve manası konusunda çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir.[7] Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de itikâf ve onun türevleriyle birlikte dokuz tane âyet mevcuttur.[8]

Halvetin sünnette delili ise, Hz. Peygamber (s.)'in kendisine peygamberlik gelmeden önce daha ziyade Ramazan ayında Hira Mağarasında ibadete çekilmesi ve yiyeceği bitene kadar burada kalıp gecelemesidir.[9]

Görünürde halvet insanlardan ayrılmak, gerçekte ise sıfatlardan, huylardan ayrılmaktır. Önemli olan yer değiştirmek, yalnız kalmak, tenha yerlerde bulunmak değil, huyları değiştirmek ve güzel huyları yerine ikâme ettirmektir. Ârif, görünürde halkla beraber, ama gizlide onlardan ayrı Hak ile beraberdir.

Kul, ihlâs ile yaptığı amel sonucunda bu amelin bereketiyle Allah'tan kendisini uzaklaştıran perdelerden, engellerden biri kalkarak kırk gece sonunda kırk perde, engel ortadan kalkar. Bu erbâin sonunda, bir hikmetin kula verilmesi, onun dünyadan ve içindekilerden uzak durması, ebediyet yurduna yönelmesi ile olmaktadır. Dünyadan ve onun sevgisinden uzaklaşamayan kimse, erbâinin şartlarına uymamış, kendisini Allah'a tam olarak vermemiştir. Bunu yapmayanda ibadetinde ve Allah'a yönelişinde ihlâslı sayılamaz. Çünkü Allah Teâlâ: "*Dini yalnız Allah'a özgü kılarak O'na kulluk etmeleri kendilerine emredilmiştir.*"[10] Buyurmuştur.

Bu ayette de anlatıldığı gibi kul ibadetinde yaşayışında her hâlinde Allah rızasına ulaşmayı gaye edinmelidir. Ve ihsan mertebesine ulaşmaya gayret etmelidir. Riyâ ve gösterişten uzak, ihlâs içerinde ibadetini yerine getirmek en büyük hedef olmalıdır.

İmam Gazalî, dil ile işlenen günahları sıralarken, gıybet, parlak söz konuşmak, sırları yaymak, yalan söylemek, lüzumsuz tartışmalar yapmak, iftirâ atmak, laf taşımak, yersiz övme ve yermede bulunmak, müstehcen ve

6 "Hz. Musâ Allah'tan kendisine görünmesini istediğinde Allah Teâlâ sen Beni görmeye güç yetiremezsin, hiçbir beşer de dünyâda buna güç yetirmez dedi. Senden kuvvetli olan dağa tecelli edeceğim, yerinde sabit duracak mı yoksa zelzele olur gibi sallanacak mı? Ve sen de Beni görmeye güç yetiremeyeceğini göreceksin. Allah'ın nurundan küçük bir parça o dağa tecelli edince dağ parçalandı, Hz. Musa (s) buna dayanamayıp bayıldı." Bk. Sabûnî, M. Ali, *Saffetü't-Tefâsîr*, Beyrut 1981, c. I, s. 469.

7 Bk. M.Kister, "et-Tehannüs Kelimesi Üzerine Bir Araştırma", çev.: Ali Aksu, *Tasavvuf Dergisi*, Ankara, Eylül 2000, ss. 215–230.

8 Âraf, 7/138; Hâc, 22/25; Tahâ, 20/97; Bakara, 2/187; Enbiyâ, 21/25; Bakara, 2/125; Tahâ, 20/91; Şuârâ, 26/71; Fetih, 48/25, bk. M. Fuad Abdulbâkî, *Mucem*, ss.595–596.

9 Mansur Ali Nasıf, *et-Tâc*, İstanbul 1961, c. III, ss. 251–254.

10 Beyyine, 98/5.

ahlaka uygun olmayan şeyler konuşmak gibi konuları sıralamaktadır.[11]

Halvet'in bir tarîkat olarak ortaya çıkışı Sirâceddin Ömer b. Ekmeledin el-Gilânî el-Lahicî (ö.800/1349) ile olmuştur.[12] Bu ismi almasında Ekmeleddin el-Gilânî el-Lahîcî'nin sık, sık halvete girmesi ve belli bir süre sonra artık bu lakapla anılır olmasıdır.[13]

Ömer el-Halvetî'den sonra tarîkat silsilesi, Ahi Emre Muhammed el-Halvetî (ö.1410), Ebu'l-Muhsin Hacı İzzüddîn Türkmânî eş-Şemmâhî el-Halvetî (ö.1424), Şeyh Sadruddin el-Hıyâvî (ö.860/1455) ve ikinci kurucusu ve pîr-i sânî olarak bilinen Yahyâ b. es-Seyyid Bahaüddin eş-Şirvânî el-Baküvî (ö.868/1465)'ye kadar ulaşmaktadır.[14]

Pîr-i sânî olarak bilinen Yahyâ Şirvânî, yaşadığı dönemde halkın saygı duyduğu, muhabbet beslediği sohbet ve nasihatlarından bir çok kimsenin istifâde ettiği bir zâtdır. Ehl-i Sünnet akâidine bağlılığı ve İran'a şiî inancının girmemesi için verdiği mücadele ile tanınır.[15]

Halvetiyye tarîkatı Yahya Şirvânî'ye kadar önemli bir gelişme sağlayamamıştır. Değişik yerlere halife gönderme ve tarîkatı yayma faaliyeti, onun zamanında gerçekleşmiştir. Halvetiyye Yahya Şirvânî'den sonra, kollara ayrılmaya başlamış ve yayılma sürecinde özellikle Kafkasya ve Anadolu'da hızlı bir genişleme kaydetmiştir.[16] Bir başka hususta Halvetiyye'nin İran'da doğmuş olmasına rağmen, Osmanlı Devleti zamanında, özellikle Anadolu, İstanbul ve Balkanlarda en yaygın tarîkat haline gelmiştir. İstanbul'daki Halvetî tekkelerinin sayısının 80'e ulaştığını görüyoruz.[17]

Halvetîlik, Türk insanını ve toplumunu etkileyen bir tarîkat olarak önümüze çıkmaktadır. Bu etkilenme, sadece Anadolu'da değil diğer İslâm ülkelerinde de görülmektedir. İbrahim-i Gülşenî tarafından Kahire'de kurulan zaviye ile birlikte en yaygın tarîkat haline gelen Halvetiyye, buradan Cezayir, Tunus, Sudan ve Fas'a kadar yayılmıştır. Balkanlarda ise, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Yugoslavya'ya kadar ilerlemiş ve Uzak-Doğu ülkelerine kadar ulaşmıştır.

---

11 Gazâlî, *İhyâ*, Beyrut 1983, c. II, s. 438.

12 Harirîzâde, *Tıbyan,* Süleymâniye Kütüphânesi, İbrahim Efendi, no.430–432, vr. 343/b; Vicdânî, *Tomar,* s. 19; Hulvî, *Lemezât,* vr. 10–125; Serin, *Halvetîlik,* İstanbul 1984, s. 70.

13 Vicdanî, *Tomar,* s. 19.

14 Hulvî, *Lemezât*, vr. 10–125; Abdulehad en-Nûrî, *Silsilenâme*, Süleymâniye Kütüphânesi, Çelebi Ahmed, no. 172, vr. 83–87; Sarı Abdullah Efendi, *Semerâtü'l-Fuâd*,(Matbaa-i Amire), İstanbul 1871, ss. 138–141.

15 Lamiî, *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi,* İstanbul 1289, ss. 575–578; Vassaf, *Sefine*, c. III, s. 96.

16 Sarı Abdullah Efendi, *Semerâtü'l-Fuâd*, s. 141;

17 Mehmed Şükrü, *Mecmûa-yı Tekâyâ*, haz. Seyhan Tayşi, Berlin 1980, s. 1-80.

Yahyâ Şirvânî'nin manevî eğitiminden gelen ve Anadolu'da etkin rol oynayan halifeleri: Dede Ömer Rûşenî (ö.981/1486), Habib-i Karamânî (ö.991/1496), Muhammed Bahâuddin-i Erzincânî (ö.969/1474) ve Yusuf Şirvânî'dir.

Halvet hakkında Ebû Talib el-Mekkî, halvet; kalbi ahiret düşüncelerine çeker, yakinen müşahede ettiği için ona olan arzu ve gayreti devamlı yeniler, halkı hatırlamayı da unutturur ve Rabbin zikrine bağlar. Halvet, afiyet ve emniyet temin eden en büyük sebeplerden birisidir.[18]

Bir mürid cemiyet içinde bulamadığı lezzet, manevî halâvet ve ilerlemeyi halvette buluncaya, ünsiyeti yalnızlıkta, rahatı halvette ve en güzel amelleri gizlilikte yaşayıncaya kadar sadık bir mürid olamaz. Düşüncesi yine Ebû Talib el-Mekkî'nin eserinde geçmektedir.[19]Hasan Basrî'nin halvet hakkındaki şu ifâdelerini aktaran Mekkî konuyu izaha devam etmektedir. Hasan–ı Basrî, kendinsinin öyle insanları gördüğünü, bunların ölmeyecek kadar yediklerini, zayıf ve güçsüz kalma isteğiyle yemekten ellerini çektiklerini söylemektedir. Bu topluluktan birisi ömür boyu ikinci bir elbiseye sahip değildi. Ailesinden kendisi için özel bir yemek istememişti. Yatarken ise rahat etmek için bir döşek dahi edinmemişti.[20] Bu anlatılan vasıflara sahip olmak bir insan için son derece zor gerçekleşebilecek bir durumdur. Özellikle günümüz insanlarıyla kıyaslandığında belki imkânsız denecek bir haldir. Böyle bir insan özel bir terbiye ve nefis eğitimini başarmış demektir.

Kalp ve ruhun ilham rütbelerinin fevkinde gerçek ilham kaynağı olan Allah Teâlâ'ya yakınlık noktasında değişik mertebeleri vardır. Kul, insanlardan ayrılıp Allah Teâlâ'ya yönelmesi sayesinde mesafeler kat ederek nefs madeninden ilim cevherleri çıkarır.[21] Kulun manevî dereceleri elde etmesi Allah'a olan muhabbeti ve O'na olan yakınlığı mesabesinde olmaktadır. Aslında Allah insanlara çok yakın fakat insanlar O'ndan gafil olarak yaşa-

18 Ebû Talib Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb*, Beyrut, ts., c.I, s.97.

19 Mekkî, aynı yer.
Mekkî, halvet konusunu anlatırken şu noktaya da dikkat çekmektedir: sahih tevbe ve istikamet üzere gitmeye azmettikten sonra salikin bu yolu istediğinin gerçek olup olmadığını gösteren deliller ve alametlerden birisi dört şeyi dört şeye tercih etmesidir. Açlığı tokluğa, sükûtu çok konuşmaya, halveti insanlara karışmaya, uykusuzluğu uykuya, tercih etmesidir. Çünkü bu dört şeyin zıddı olan şeyler dünya sevgisinin kapısı, gafletin anahtarı ve hevanın çıkış yollarıdır. İnsanın karnı doyunca kalbi katılaşır ve kararır. Bu durumda nefis kuvvet kazanır ve hazlara dalar. Nefis kuvvetlenip hazlara dalınca, iman zayıflar, nuru söner. Ama nefis zayıflanıp tabiatındaki hırs ve şehvet sönünce, kalp kuvvetlenir. Ve yakin nurlarının şuaları parlar. O zaman kul hakiki dostuna yaklaşır ve sevgilisinin meclisine girer. Oysa tokluk dünya sevgisinin kapısıdır. Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb*,c.I, s.98.

20 Mekkî, aynı yer.

21 Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif*, (Dâru'l-Kitabi'l-Arâbî), Beyrut 1990, sss. 220-223.

maktadırlar.

Halvete Giriş

Halvete girmek isteyen kimse, gönlünü mal, mülk sevgisinden arındırmalıdır. Namaz kıldığı yerin ve elbisesinin temiz olmasına dikkat çekmelidir. Girmeden önce abdest alır, iki rek'at namaz kılar ve günahlarından tevbe eder. İçindeki kötü duygu ve hislerden arınmaya çalışır, bu esnada yalnız Cuma namazı için dışarı çıkar ve namazdan sonra tekrar halvete devam eder. Sâlik halvet esnasında vaktini yalnız Allah'a tahsis eder. Yalnız O'nun rızasını kazanacak işleri yapmaya çalışır. Kur'ân okur, Allah'ı zikreder, namaz kılar ya da murakabe ile meşgul olur. Bunun dışında yorulduğunda uyur ve dinlenir.[22]

Erbaîn halvetine giren sâlik yeme içime konusunda ölçülü davranmalı ve aşırı yemekten kaçınmalıdır. Midesini fazla lüzumsuz şeylerle doldurmamalı ki, gece rahat ibadet edebilsin.[23]

Halvete giren kişinin yemesine ve içmesine dikkat etmesi tavsiye edilmiştir. Mideyi doldurmaktan sakınılması vücudu idare edecek seviyede bir gıda alımına müsaade edilmiştir. Başlangıçta daha fazla bir yemekle başlayan kişi daha sonra tedricen yemesini azaltmalıdır. Sûfîler Rabbi ile beraber olan o ferahlık ve sevinç içerisinde açlığı hissetmez demişlerdir. Yine mutasavvıflar nefsi açlıkla terbiye etmenin kişiye çeşitli faziletleri kazandıracağını belirtmektedirler.[24]

Halvet esnasında bazı sûfîler şaşkınlık yaşamışlar ve yanlış ifadelerde bulunmuşlardır. Burada dikkatli olmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bazı kimselerin daha önceki meşayıh ve mutasavvıfların bazı vakıa ve keşiflere mazhar olduklarını işitmeleri neticesinde halvete girmeyi istedikleri görülmektedir. Bu da niyetleri ihlâslı olmayan kişilerin böyle manevi bir olayı istismara gitmelerine neden olmuştur.

Sadık mürid halvetten gayenin zamanını değerlendirmek ve uzuvlarını mekruh şeylerden uzak tutarak Allah'a yaklaşmak olduğunu bilmelidir. Halvet esnasındaki evrad ve zikir konusunda sûfî gurupları farklı görüşlerde bulunmuşlardır.

Mürid halvet esnasında bütün zamanını, kendisini Allah'a yaklaştıracak amellere tahsis eder. Bu işler Kur'ân okuma, Allah'ı zikir, nafile namaz, mu-

22 Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif*, ss. 220-223; Kuşeyrî, *Risâle*, Lübnan 1993, s. 102; Serrâc, *Lüm'a*, Kahire 1980,ss. 277-278; Gazâlî, *İhyâ*, c.II, ss. 221-241.

23 Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif*, ss. 209-223.

24 Sühreverdî, *Avârif'ül-Meârif*, s.223.

rakabe gibi ibadetlerdir. Bu fiilleri dönüşümlü olarak yerine getirir ki kendisinde bir bıkkınlık söz konusu olmasın.

Halvette dikkat edilmesi gereken bir başka hususta Allah'ın ilâhî mevhibeleri nefsi aç bırakmaya münhasır değildir. Her yiyip içen bir insan yemeği azaltan aç kalandan daha üstün olabilir.

Ebû Ya'kûb Sûsî'nin halvet hakkındaki görüşü de dikkat çekicidir. Yalnızlığa (halvete) ancak ricâlden güçlü kişiler dayanabilir. Bizim gibilere birbirinden görüp amel etmek için toplum içinde kalmak, halvetten daha yaralıdır. Burada da görüldüğü üzere halvet olayı belli bir manevî ağırlığa sahip bir hadise olarak herkesin üstesinden geleceği bir iş değildir. Bazı maddî ihtiyaçları azaltma gibi görülse de bu işin dış tarafıdır. Esas iş manayı ilgilendiren yönüdür.[25] Halvet uygulanması özel kuralları olması nedeniyle zor bir iş olduğu muhakkaktır. Kendisini buna hazırlamayan gerekli yeterliliği olmayan kişilerin yapabileceği bir fiil değildir.

İbrahim Havvâs çölde güzel bir edep ve kalp huzuru içerisinde bir zatı görür ve o kişiye bu durumunu sorar o zatın cevabı ise şöyledir: " Ben halkın içinde ve tanıdıklarımın yanında tevekkül, rıza, tefvîz-ı umûr ile amel ediyordum. Ne zaman ki tanıdıklardan ayrıldım. Bende bunların zerresi bile kalmadı. Buraya geldim ki bildik ve tanıdıklardan uzak olduğum zaman da, nefsimden iddia ede geldiği şeyleri isteyebileyim.[26] Burada dikkat çekici husus kişi toplum içerisinde tanıdıkları yanındaki hali ve davranışlarıyla yalnız olduğundaki durumunun kıyaslanmasıdır. Her zaman aynı halde kalabiliyor mu? Yoksa farklı görünümlere girebiliyor mu? Yaptığı işlerde riya ve gösteriş, kendini beğendirme ve başkalarının övgüsünü kazanma isteği mi var.

Süfyan es-Sevrî de halveti ilgilendiren şu sözlerinde konuya ışık tutmaktadır: "Kim halka karışırsa, onları idareye (onlarla güzel geçinmeye) çalışır. Onları idareye çalışan; onların hal ve hatırını görüp gözetmeye mecbur kalır. Onlara göre hareket eden de, onların düştükleri hata ve tehlikelere düşer. Sonuçta, onlar gibi helak olur."[27] Burada çok dikkatli olunması gereken bazı hususlar da kendiliğinden gündeme gelmektedir. Bir kişi toplum hayatında nasıl insanlardan uzak ve onlarla ilişki içersinde olmadan yaşayacak bu mümkün gözükmemektedir. Fakat önemli olan husus ölçülü olmak ve insanlardan kötü etkilenmenin önüne geçebilmektir.

Halvet hakkında bu bilgiler ışığında baktığımızda günümüzde insanlar

25 Serrâc, *Lüm'a*, s.277.

26 Serrâc, aynı yer.

27 Serrâc, *Lüm'a*, s. 278.

halvet olayını gerçekleştirme konusunda ne durumdadır. İnsan bazı hallerde özellikle üzüntülü anlarında, sıkıntılı olduğunda yalnız kalmayı ister. Ama bu halvetteki gibi bir yalnızlık değildir. Çoğunlukla zamanımızda insanlar bu türlü farklı bir terbiye metodunu seçmeyi istemezler. Bu görüş bakıldığında haklı sebeplere dayandırılabilmektedir. Böyle bir fiil zaten herkesin üstesinden geleceği kadar kolay değildir. Belli birikim ve vasıflara haiz olanların yapabileceği türden bir faaliyettir.

Hangi metotla olacağı tartışılabilir olmakla beraber insanların bir arınma ve yenilenme gerçekleştirmeleri özellikle ahlâkî açıdan son derece gerekli diye düşünüyorum. Toplum içersinde o kadar çok kirlenme ve bozulma var ki kişi bundan nasıl kurtulacak ve temizlenecek bunun çok iyi düşünülüp karar verilmesi önemli bir ihtiyaçtır.

İnsanın kendini yeme içme gibi uyku ve konuşma gibi olaylarda sınırlamalara getirmesi kolay değildir. Yıllarca alışkanlık haline gelen bu fiilleri nefsine kabul ettirerek azaltmak iyi bir eğitim ve metotla olabilecektir. İnsan eğitiminin çok önemli bir konu olduğu özellikle günümüz insanın buna ne kadar çok ihtiyacı olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Burada önemli olan insanın eğitilmesinde tasavvufun kullandığı bu farklı eğitim metotlarından hangi noktalarda istifade edilebilir nazarıyla konulara yaklaşılmalıdır.

Sonuç

Dünya ve içersindekiler gerek insanlar gerekse maddi varlıklar birer oyalanma ya da gaflete dalma sebebi olarak kişiye yeterli meşgalelerdir. Asıl gayesinden uzaklaşan mü'min yaptığı işleri kendisine hoş gösteren nefsi ve şeytanın saptırmasıyla gittiği yolun yanlışlığını göremez olur. İnsanın kendini kontrol edip nefsini hesaba çekmesi onu terbiye etmesi bazı özel metotlarla gerçekleşebilmektedir. Bunların başında pek tabii ki halvet gelmektedir. Bugün insanlara çok uzak gelen bu iş aslında çok fazla ihtiyaç duyulması gereken bir ilaç gibidir.

Toplum hayatında yorulan, sıkılan bunalımlar yaşayan insana en güzel yol kendini kontrol altına alıp, nefsini terbiye etme fırsatını elde etmesidir. Kendiyle ve gerçeklerle yüzleşebilme, yaşadığı ömrün hem dünya hem de ahiret için faydalı olup olmadığı gibi değerlendirmeler kişi için önemli bir fırsattır.

Halvette insanın kendini manen bir tür yenilemesi söz konusudur. Kendine böylelikle çeki düzen vererek hayata yeniden dönmesidir. İnsan ömrü maddî ve manevî birçok zorluklarla doludur. Bu yapılan işle insan bu zorluklarla da baş edebilmeyi öğrenecektir.